

СУДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Урядовому
уповноваженому з питань
гендерної політики

ЛЕВЧЕНКО К. Б.

вул. Михайла Грушевського, буд. 12/2,
Київ,
01008

Шановна Катерино Борисівно!

У провадженні Конституційного Суду України перебуває справа за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів другого речення абзацу другого, абзацу третього частини першої статті 12, абзацу другого пункту 3 розділу „Прикінцеві положення“ Закону України „Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану“ від 15 березня 2022 року № 2136–ІХ зі змінами (далі – Закон).

Згідно з частиною четвертою статті 59 Закону України „Про Конституційний Суд України“, для забезпечення повного й об’єктивного розгляду справи прошу Вас:

- 1) надати інформацію щодо відмінностей у впливі оспорюваних приписів Закону в аспекті забезпечення гендерної рівності між жінками та чоловіками;
- 2) висловити позицію про те, чи вбачаєте Ви порушення оспорюваними приписами Закону статті 24 Конституції України.

Буду вдячний за відповідь, надану у стислий строк.

Додаток: копія конституційного подання на 7 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Віктор ГОРОДОВЕНКО

Паперова копія оригіналу
електронного документа

СЕКРЕТАРІАТ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Урядовий уповноважений з питань гендерної політики

вул. Грушевського, 12/2, Київ, 01008, тел. (044) 256 7624, телефакс (044) 254 0584, www.kmu.gov.ua

Судді Конституційного Суду України
Віктору ГОРОДОВЕНКУ

Щодо окремих положень Закону України
«Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

Шановний Вікторе Валентиновичу!

Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики за результатом розгляду Вашого листа від 25.09.2025 № 357-005-07/3192 стосовно окремих положень Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон) повідомляється наступне.

Приписи другого речення абзацу другого, абзацу третього частини першої статті 12, абзацу другого пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону (далі – оспорювані приписи) не передбачають окремого порядку надання відпусток для жінок або чоловіків та потенційно накладають на них однакові обмеження у реалізації права на деякі види відпусток.

При цьому, серед іншого, оспорювані приписи можуть тягнути за собою неможливість скористатися передбаченим частиною першою статті 77-3 Кодексу законів про працю України та частиною першою статті 19-1 Закону України «Про відпустки» правом на відпустку при народженні дитини.

Сама логіка доцільності відпустки при народженні дитини не передбачає перенесення її на строк більший, ніж 3 місяці від дня народження дитини, що також прямо встановлено вищезазначеними положеннями Кодексу законів про працю України та частиною першою статті 19-1 Закону України «Про відпустки».

Така відпустка надається одній із перелічених осіб: чоловіку, дружина якого народила дитину; батьку дитини, який не перебуває у зареєстрованому шлюбі з матір'ю дитини, за умови що вони спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки; бабі або діду, або іншому

повнолітньому родичу дитини, які фактично здійснюють догляд за дитиною, мати чи батько якої є одинокою матір'ю (одиноким батьком).

Беручи до уваги закріплений Законом України «Про відпустки» перелік осіб, які мають право на відпустку при народженні дитини, очевидно, що таке право надається у більшості випадків чоловікам.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що оспорювані приписи Закону потенційно мають непропорційний вплив на чоловіків в частині забезпечення їх права на відпустку при народженні дитини.

Разом з тим слід зазначити, що скарг або звернень щодо неправомірної відмови у наданні відпустки при народженні дитини на адресу Урядової уповноваженої з питань гендерної політики не надходило.

Сподіваюся на подальшу плідну співпрацю.

З повагою

Урядова уповноважена

Катерина ЛЕВЧЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 15:03:36 08.10.2025

Назва файлу з підписом: Лист Урядовий уповноважений з питань гендерної політики +
Бланк_1336.rtf.p7s
Розмір файлу з підписом: 20.1 КБ

Назва файлу без підпису: Лист Урядовий уповноважений з питань гендерної політики +
Бланк_1336.rtf
Розмір файлу без підпису: 5.2 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Левченко Катерина Борисівна

П.І.Б.: Левченко Катерина Борисівна

Країна: Україна

РНОКПП: 2444000824

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 12:01:58
08.10.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП - АЦСК МВС України

Серійний номер: 368DC35ECECB2DC104000000A8AB0100396B0400

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ е.ключ ІІТ Алмаз-1К

Серійний номер носія особистого ключа: Не визначено

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAAdES detached)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.07.03 13:00

СУДДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Урядовому
уповноваженому з питань
гендерної політики

ЛЕВЧЕНКО К. Б.

вул. Михайла Грушевського, буд. 12/2,
Київ,
01008

Шановна Катерино Борисівно!

У провадженні Конституційного Суду України перебуває справа за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів другого речення абзацу другого, абзацу третього частини першої статті 12, абзацу другого пункту 3 розділу „Прикінцеві положення“ Закону України „Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану“ від 15 березня 2022 року № 2136–ІХ зі змінами (далі – Закон).

Згідно з частиною четвертою статті 59 Закону України „Про Конституційний Суд України“, для забезпечення повного й об’єктивного розгляду справи прошу Вас:

- 1) надати інформацію щодо відмінностей у впливі оспорюваних приписів Закону в аспекті забезпечення гендерної рівності між жінками та чоловіками;
- 2) висловити позицію про те, чи вбачаєте Ви порушення оспорюваними приписами Закону статті 24 Конституції України.

Буду вдячний за відповідь, надану у стислий строк.

Додаток: копія конституційного подання на 7 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Віктор ГОРОДОВЕНКО

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008

E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

тел. (044) 298-70-33

_____, 20 № _____
На № _____ від _____, 20 _____

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

**про визнання такими, що не відповідають Конституції України
(є неконституційними), положення речення другого абзацу другого та
абзацу третього частини першої статті 12, а також абзацу другого пункту 3
розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про організацію
трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX
від 15 березня 2022 року**

1. Відповідно до статей 101, 147, частини другої статті 150 Конституції України, пункту 1 статті 7, статті 50, пункту 1 частини першої, частини другої, частини третьої статті 51, частини першої статті 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII звертаюся з клопотанням визнати неконституційним положення речення другого абзацу другого та абзацу третього частини першої статті 12, а також абзацу другого пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15 березня 2022 року (далі – Закон № 2136-IX) в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань» від 22 листопада 2023 року № 3494-IX (далі – Закон № 3494-IX).

Змінами до Закону № 2136-IX речення друге абзацу другого частини першої статті 12 викладено у такій редакції:

«За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати».

В абзаці третьому частини першої статті 12 Закону № 2136-IX з'явилося положення такого змісту:

«У період дії воєнного стану надання працівнику будь-якого виду відпустки (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відпустки у зв'язку з усиновленням дитини) понад щорічну основну відпустку,

передбачену абзацом першим цієї частини, за рішенням роботодавця може

стану в Україні неодноразово продовжувався. Останнє продовження відбулось з 05 години 30 хвилин 14 травня 2024 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 271/2024 від 06.05.2024.

Указ № 64/2022, ґрунтуючись на положенні частини другої статті 64 Конституції України, визначає, що «тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватись конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України». Аналіз викладених норм дозволяє дійти висновку, що право на відпочинок, закріплене у статті 45 Конституції України, не може бути обмежене, оскільки в Указі № 64/2022, який закріпив вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку із введенням воєнного стану, таке право, а точніше стаття, що його встановлює на рівні Конституції України, не вказана. Так само Законом № 2136-IX визначено, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 43, 44 Конституції України (частина друга статті 1 Закону № 2136-IX).

Конституційний Суд України у багатьох своїх рішеннях висловлював позицію щодо суті обмеження прав і свобод людини. Зокрема, у Рішенні від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007 висловив правову позицію, в якій зазначив, що відповідно до частини третьої статті 22, статті 64 Конституції України право громадян на соціальний захист, інші соціально-економічні права можуть бути обмежені, у тому числі зупиненням дії законів (їх окремих положень), лише в умовах воєнного або надзвичайного стану на певний строк (абзаци третій-шостий підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007).

Також у Рішенні від 01 червня 2016 року № 2-рп/2016 Суд визначив, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права (абзац третій підпункту 2.1. пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 01 червня 2016 року № 2-рп/2016).

Обмеження прав громадян при надзвичайних ситуаціях передбачено міжнародними стандартами з прав людини.

У статті 29 (2) Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року проголошується, що при здійсненні своїх прав і свобод людина має піддаватися тільки тим обмеженням, котрі встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання й поваги прав і свобод інших та задоволення

справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві.

Відповідно до статті 4 (1) Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

У статті 15 (1) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод проголошується, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

Норми, які є предметом конституційного контролю, не обмежують, а скасовують право працівників на щорічну відпустку повної тривалості та її оплату, а також заміняють їх за рішенням роботодавця іншим видом відпустки – відпусткою без збереження заробітної плати.

У статті 4 Закону № 504/96-ВР устанавлюються види відпусток, зокрема, щорічні відпустки (пункт 1 частини першої статті 4) та відпустки без збереження заробітної плати (пункт 5 частини першої статті 4). Ці два види відпусток є абсолютно різними видами відпусток, що надаються з різною метою, за різних підстав, у різному порядку та тривалості. Також законодавством не передбачається заміна одного виду відпустки іншим в принципі. У порядку виключення у випадках, що передбачені законодавством (стаття 83 КЗпП та стаття 24 Закону № 504/96-ВР), а саме при звільненні працівника, за його бажанням можлива заміна невикористаної відпустки (її частини) грошовою компенсацією. І навіть, попри бажання працівника, але не роботодавця, особам віком до вісімнадцяти років заміна всіх видів відпусток грошовою компенсацією не допускається.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 висловив позицію, що скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація (абзац четвертий підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005).

Таким чином, обмеження тривалості щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця до 24 календарних днів в умовах воєнного стану може бути виправдане виходячи з безпеки, яка виникла в державі у зв'язку з повномасштабним вторгненням, мобілізації всього суспільства направлено на перемогу. Але неприпустимим є заміна за рішенням роботодавця

невикористаних днів щорічної відпустки відпусткою без збереження заробітної плати.

У рішенні Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 висловлюється позиція, що одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею (абзац третій підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012).

Таким чином, невикористані дні щорічних відпусток не можуть надаватися за рішенням роботодавця без збереження заробітної плати, адже відповідно до статті 64 Конституції України допускається обмеження прав на період воєнного стану, а не їх скасування.

З викладеного вище випливає, що речення друге у абзаці другому та абзац третій частини першої статті 12 Закону № 2136-ІХ, у редакції Закону № 3494-ІХ, є такими, що суперечать статті 64 Конституції України.

4. Абзацами першим та другим пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону № 2136-ІХ визначено, що вказаний Закон діє у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану, крім другого речення абзацу другої частини першої та третього речення абзацу третьої частини першої статті 12 цього Закону, які втрачають чинність з моменту використання днів відпусток, які були перенесені на період після припинення або скасування воєнного стану.

Приходжу до висновку, що вказане положення втратить свою чинність з моменту використання днів відпусток, які були перенесені на період після припинення скасування воєнного стану.

Вважаю, що таке положення не відповідає Конституції України оскільки:

- розповсюджує свою дію щодо обмеження конституційних прав і свобод на період після закінчення воєнного стану;
- позбавлене правової визначеності, не має універсального характеру, адже втрачає чинність для кожної людини у різний час;
- не має ознак передбачуваності (прогнозованості).

Відповідно до положень частини другої статті 64 Конституції України в умовах воєнного стану допускаються окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень.

Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово привертав увагу до принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права:

- принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (абзац шостий пункту 2.1 мотивувальної частини Рішення

Великої палати Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017);

- згідно із принципом правової визначеності як одним із елементів принципу верховенства права обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустимі, зокрема, за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, якими встановлюються такі обмеження (абзац другий підпункту 2.5 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017);

- принцип правової визначеності вимагає від законодавця чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм, їх передбачуваності (прогнозованості) для забезпечення стабільного правового становища людини (абзац дев'ятий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Великої палати Конституційного Суду від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018).

Виходячи із вищезазначеного, для того щоб суспільством сприймався закон, він повинен бути чітким, однозначним в плані розуміння та застосування, передбачуваним. Не може суб'єкт правовідносин (в даному випадку роботодавець) на власний розсуд встановлювати строк закінчення дії закону, а відповідно, мати право (на власний розсуд), не враховуючи право інших суб'єктів правовідносин (працівників) вчиняти певні дії.

Конституційний Суд України у своєму рішенні висловлює правову позицію, що складовими принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

Відтак, строк дії обмежень, що встановлені у зв'язку з воєнним станом, повинен бути строково визначений і передбачений законом, а не діями суб'єкта правовідносин.

Ураховуючи зазначене, абзац другий пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону № 2136-ІХ, у редакції Закону № 3494-ІХ є таким, що не відповідає статтям 8 та 64 Конституції України (є неконституційним).

5. Згідно зі статтею 22 Конституції України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя).

Відповідно до статті 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, встановлених Конституцією України (частина перша).

Конституційний Суд України висловив у своєму Рішенні від 20 березня

2002 року № 5-рп/2002 позицію, що відповідно до частини третьої статті 22, статті 64 Конституції України право громадян на соціальний захист, інші соціально-економічні права можуть бути обмежені, у тому числі зупиненням дії законів (їх окремих положень), лише в умовах воєнного або надзвичайного стану на певний строк (абзац четвертий пункту 6 Рішення Конституційного Суду України від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002).

Верховна Рада України, вносячи зміни Законом № 3494-IX до положень Закону № 2136-IX фактично скасувала права громадян, гарантовані статтею 45 Основного Закону України.

Таким чином, положення речення другого абзацу другого та абзацу третього частини першої статті 12, а також абзацу другого пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону № 2136-IX, у редакції Закону № 3494-IX, не відповідають частинам другій та третій статті 22 Конституції України (є неконституційним).

6. Під час підготовки конституційного подання на підставі звернень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Представника Уповноваженого з соціальних та економічних прав, з питань, що порушені у конституційному поданні, отримано науково-експертні висновки від наукової спільноти Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національної академії внутрішніх справ (додаються), що підтверджують неконституційність окремих положень Закону № 2136-IX в редакції Закону № 3494-IX.

З огляду на викладене, керуючись статтями 101, 147, частиною другою статті 150 Конституції України, статтею 50, пунктом 1 частини першої, частинами другою, третьою статті 51, частиною першою статті 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII, пунктом 3 частини першої статті 13 та частини другої статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР,

ПРОШУ:

1. Відкрити конституційне провадження у справі за цим конституційним поданням.

2. Визнати такими, що не відповідають частині першій статті 8, частинам другій та третій статті 22, статті 45 та статті 64 Конституції України (є неконституційними) положення:

- речення другого абзацу другого частини першої статті 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань» від 22 листопада 2023 року № 3494-IX: «За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати»;

- абзацу третього частини першої статті 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань» від 22 листопада 2023 року № 3494-IX: «У період дії воєнного стану надання працівнику будь-якого виду відпустки (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відпустки у зв'язку з усиновленням дитини) понад щорічну основну відпустку, передбачену абзацом першим цієї частини, за рішенням роботодавця може здійснюватися без збереження заробітної плати. Надання невикористаних днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану. За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати»;

- абзацу другого пункту 3 розділу «Прикінцеві положення» Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань» від 22 листопада 2023 року № 3494-IX: «другого речення абзацу другої частини першої та третього речення абзацу третьої частини першої статті 12 цього Закону, які втрачають чинність з моменту використання днів відпусток, які були перенесені на період після припинення або скасування воєнного стану».

3. Розглянути справу у порядку письмового конституційного провадження. У разі розгляду справи у порядку усного провадження, участь у розгляді візьму особисто.